

Miejsce na identyfikację szkoły

ARKUSZ PRÓBNEJ MATURY Z OPERONEM CHEMIA

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy: 180 minut

MARZEC 2022

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 30 stron (zadania 1.–33.). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania zadań i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Podczas egzaminu możesz korzystać z karty wybranych tablic chemicznych, linijki oraz kalkulatora prostego.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **60 punktów**.

Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

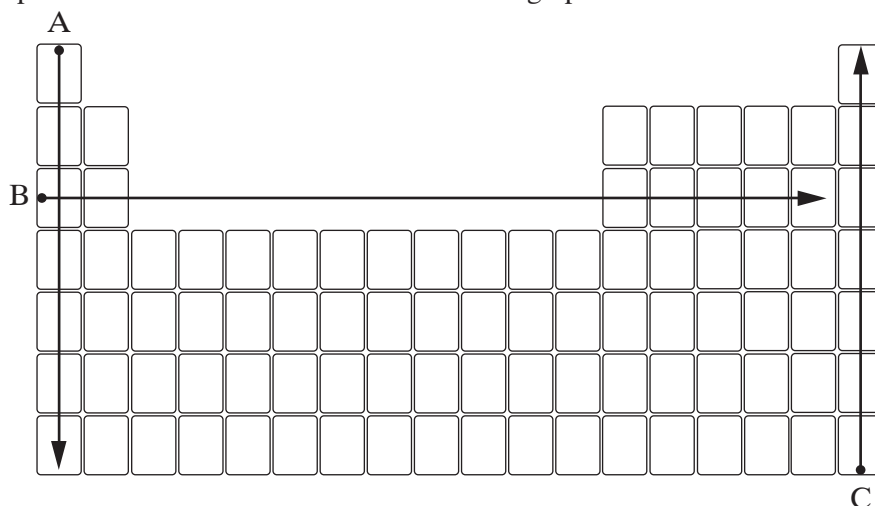
PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

Informacja do zadania 1.

Na rysunku przedstawiono schemat układu okresowego pierwiastków.

Zadanie 1. (0–1)

Podaj, którymi strzałkami oznaczono wskazane kierunki. Do każdego kierunku dopisz odpowiednią literę lub litery (A–C).

kierunek wzrostu promienia atomowego – .....

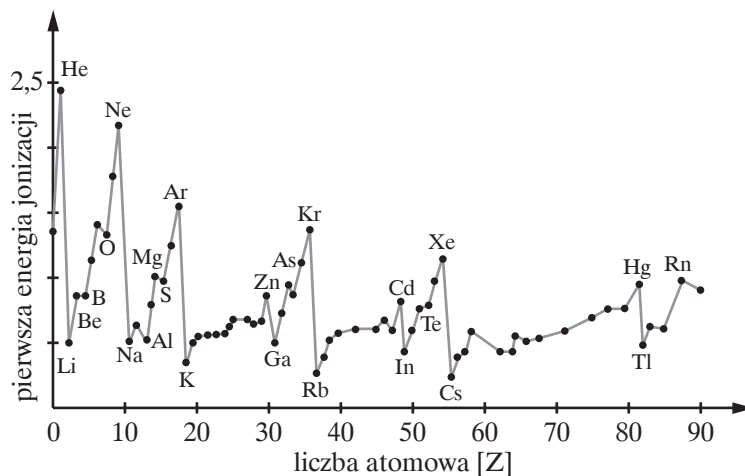
kierunek wzrostu promienia jonowego – .....

kierunek wzrostu najwyższego stopnia utlenienia pierwiastków – .....

kierunek wzrostu elektroujemności – .....

Zadanie 2.

„Powinowactwo elektronowe [...] jest to ilość energii, jaka jest wydzielana wskutek przyłączenia elektronu do obojętnego atomu. Energia jonizacji [...] jest natomiast ilością energii, jaką należy dostarczyć, by oderwać elektron od obojętnego atomu. Atom wykazujący jednocześnie duże powinowactwo elektronowe i wysoką energię jonizacji jest atomem łatwo przyłączającym i trudno oddającym elektrony, a więc atomem o dużej elektroujemności”.

Źródło: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Zadanie 2.1. (0–1)

Uzupełnij poniższe zdania – podkreśl poprawną odpowiedź w każdym nawiasie.

W poszczególnych okresach układu okresowego najmniejsze wartości przyjmuje energia jonizacji pierwiastków o (*największym/najmniejszym*) promieniu atomowym. W miarę zwiększania się liczby elektronów w okresie obserwujemy (*spadek/wzrost*) energii jonizacji. W obrębie poszczególnych grup układu okresowego stwierdza się (*zwiększenie/zmniejszenie*) energii jonizacji w miarę wzrostu liczby atomowej. Jest to związane ze (*wzrostem/zmniejszaniem się*) promienia atomowego.

Na podstawie: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Zadanie 2.2. (0–1)

Pierwiastki o największej elektroujemności znajdują się w prawym górnym rogu układu okresowego pierwiastków, a te o najmniejszej elektroujemności – w lewym dolnym rogu. Pierwiastki różniące się znacznie elektroujemnością wytwarzają między sobą wiązanie o dominującym udziale charakteru jonowego. W miarę jak różnice elektroujemności między łączącymi się pierwiastkami maleją, wzrasta tendencja do tworzenia wiązań kowalencyjnych.

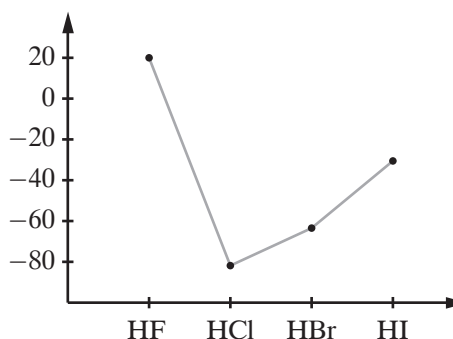
Przeanalizuj budowę podanych wodorków i na tej podstawie oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Wodorek litu jest ciałem stałym i tworzy sieć typu NaCl.	P	F
Wodorek litu zawiera jon H^- i jest nazywany wodorkiem typu soli.	P	F
Wodorek litu reaguje z wodą zgodnie z równaniem: $\text{H}^- + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2 + \text{OH}^-$, a jon wodorkowy H^- wg teorii Brønsteda pełni funkcję zasady.	P	F

Zadanie 2.3. (0–1)

Na rysunku przedstawiono temperatury wrzenia fluorowcowodorów.

Na podstawie: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Fluorowodór ma najwyższą temperaturę wrzenia spośród wszystkich fluorowcowodorów.	P	F
W warunkach normalnych fluorowodór jest cieczą.	P	F
Fluorowodór w warunkach normalnych występuje w postaci kryształów jonowych analogicznie do np. chlorku potasu.	P	F

Zadanie 2.4. (0–1)

Między cząsteczkami fluorowodoru tworzą się wiązania wodorowe.

Na podstawie budowy cząsteczki fluorowodoru wyjaśnij, na czym polega tworzenie się wiązania wodorowego.

.....

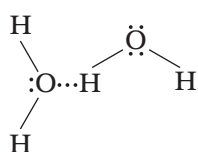
.....

.....

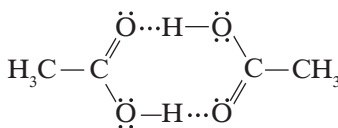
.....

Zadanie 3. (0–1)

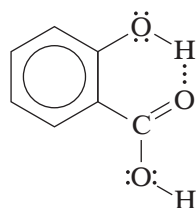
„Tworzenie wiązań wodorowych jest zjawiskiem powszechnym, wpływającym na wiele właściwości substancji, począwszy od anomalnie wysokich temperatur wrzenia cieczy zasocjowanych, a skończywszy na reprodukcji kodu genetycznego. [...] Poniżej podano przykłady wiązań wodorowych”.

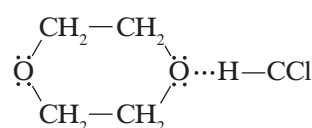
A

B

C

D

Źródło: W. Ufnalski, *Chemia w szkole średniej*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 1998.

Przyporządkuj rysunki (A–D) do struktur, których charakterystykę podano w tabeli.

Charakterystyka struktury	Rysunek
Dimer cykliczny kwasu octowego.	
Wiązanie wodorowe utworzone między cząsteczkami wody.	
Wiązanie wodorowe utworzone między cząsteczkami różnych związków chemicznych.	
Wewnątrzcząsteczkowe wiązanie wodorowe w cząsteczce kwasu 2-hydroksybenzoesowego (salicylowego).	

Zadanie 4.

O pewnym pierwiastku umownie oznaczonym literą X wiadomo, że znajduje się w czwartym okresie układu okresowego. Ponadto w atomie tego pierwiastka:

- elektrony walencyjne są rozmieszczone na dwóch podpowłokach należących do dwóch różnych powłok elektronowych;
- liczba elektronów walencyjnych jest parzysta;
- liczba elektronów na przedostatniej powłoce wynosi 13.

Zadanie 4.1. (0–1)

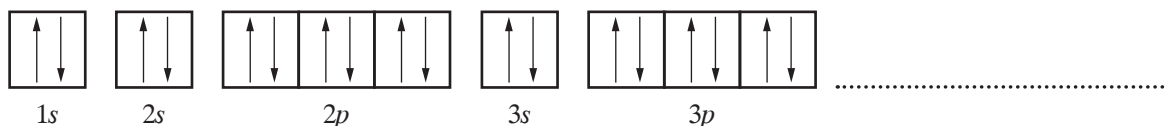
Zidentyfikuj pierwiastek X. Wpisz do tabeli jego symbol, numer grupy oraz symbol bloku konfiguracyjnego, do którego należy pierwiastek X. Napisz, jaki maksymalny stopień utlenienia przyjmuje pierwiastek X w związkach chemicznych.

Pierwiastek	Symbol pierwiastka	Numer grupy	Symbol bloku konfiguracyjnego
X			

Maksymalny stopień utlenienia pierwiastka X: .....

Zadanie 4.2. (0–1)

Uzupełnij poniższy schemat. Przedstaw pełną konfigurację elektronową pierwiastka X w stanie podstawowym za pomocą klatek Hunda. Podkreśl elektrony walencyjne. W zapisie uwzględnij numery powłok i symbole podpowłok.

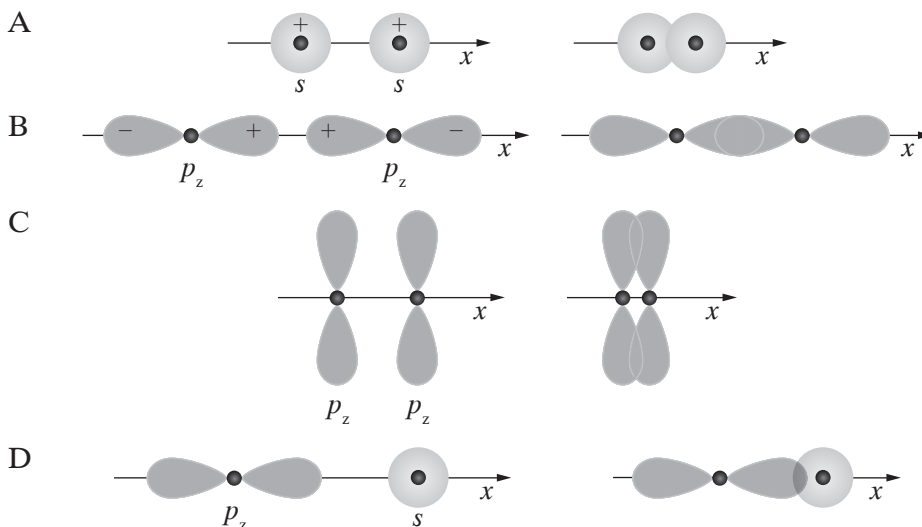

Zadanie 5.

„Orbitale atomowe mogą się zbliżać i nakładać, tworząc orbitale cząsteczkowe. Z dwóch pojedynczo obsadzonych orbitali atomowych powstaje w wiązaniu atomowym jeden zapełniony orbital cząsteczkowy. Orbital cząsteczkowy możemy sobie wyobrazić jako przestrzeń, w której prawdopodobieństwo napotkania wspólnej pary elektronowej wynosi 90%. [...]. Wiązanie atomowe, w którym oba biorące w nim udział orbitale atomowe łączą się wzdłuż jednej osi, tworząc orbital cząsteczkowy o symetrii osiowej [...], nazywamy wiązaniem σ ”.

Źródło: K.H. Lautenschlager, W. Schroter, A. Wanninger, *Nowoczesne kompendium chemii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Na poniższych rysunkach przedstawiono schematy nakładania się orbitali.

Na podstawie: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Zadanie 5.1. (0–1)

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Cząsteczka chloru powstaje w wyniku nakładania się dwóch orbitali atomowych graficznie przedstawionych na rysunku C.	P	F
Cząsteczka wodoru powstaje w wyniku nakładania się dwóch orbitali atomowych graficznie przedstawionych na rysunku A.	P	F
W cząsteczce azotu dwa wiązania powstają w wyniku nakładania się orbitali atomowych graficznie przedstawionych na rysunku C, a jedno wiązanie – w wyniku nakładania się orbitali atomowych graficznie przedstawionych na rysunku B.	P	F

Zadanie 5.2. (0–1)

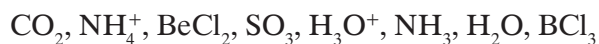
Określ, do jakiego typu orbitali (σ lub π) należą orbitale molekularne, których schemat tworzenia przedstawiono na rysunkach A–D. Uzupełnij tabelę.

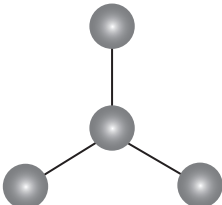
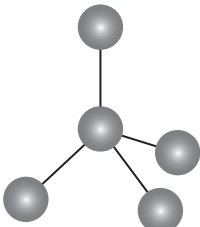
Tworzenie się orbitali molekularnych typu π	Tworzenie się orbitali molekularnych typu σ

Zadanie 6. (0–1)

W tabeli przedstawiono charakterystyczne typy hybrydyzacji oraz kierunek wiązań.

Oceń, które z podanych drobin odpowiadają wskazanym kierunkom wiązań i typom hybrydyzacji. Uwzględnij fakt, że wyróżnione kierunki mogą zostać zajęte również przez wolne pary elektronowe atomu centralnego. Uzupełnij tabelę.

Typ hybrydyzacji	Kierunek wiązań	Wzór drobiny
sp		
sp^2		
sp^3		

Na podstawie: Z. Dobkowska, K.M. Pazdro, *Szkolny poradnik chemiczny*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1990.

Zadanie 7. (0–2)

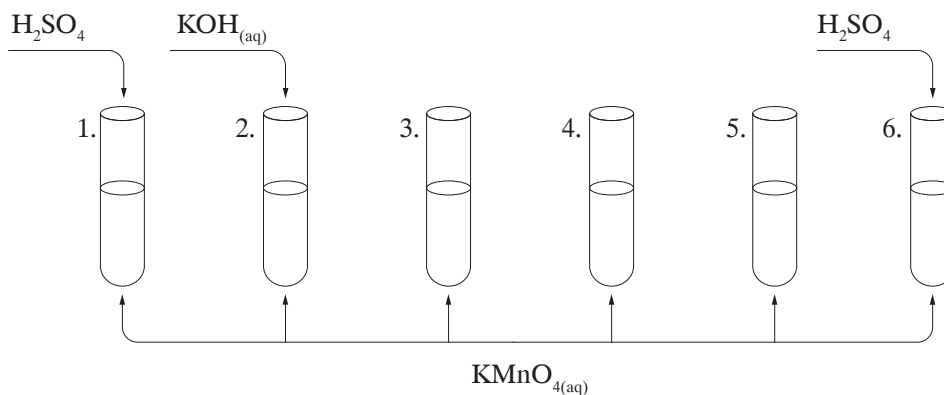
Odważkę 19,1 g zawierającą węglan sodu i węglan potasu rozpuszczono w wodzie, po czym do otrzymanego roztworu dodano nadmiar chlorku wapnia. Wytrącony osad po odsączeniu i wysuszeniu miał masę 15 g.

Oblicz masę osadu otrzymanego w reakcji węglanu sodu z chlorkiem wapnia. Wynik podaj z dokładnością do liczb całkowitych.

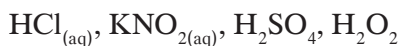

Zadanie 8.

W celu zbadania właściwości utleniających manganianu(VII) potasu przeprowadzono następujący eksperyment. Do probówek z roztworem manganianu(VII) potasu dodano roztwór kwasu lub zasady w celu otrzymania odpowiedniego środowiska albo nie dodano tych odczynników w celu zachowania odczynu obojętnego, jak pokazano na schemacie.

Następnie do każdej z probówek dodano jeden z odczynników wybranych spośród podanych:

Po zakończeniu reakcji obserwacje zapisano w tabeli.

Numer probówki	Obserwacje
1.	Roztwór odbarwił się, nie wydzielił się osad ani nie wydzielił się gaz.
2.	Nastąpiła zmiana barwy z fioletowej na zieloną.
3.	Brak objawów reakcji.
4.	Wydzielił się żółtozielony gaz o ostrej, drażniącej woni.
5.	Roztwór odbarwił się i pojawił się brunatny osad.
6.	Pojawił się bezbarwny i bezwonny gaz.

Zadanie 8.1. (0–1)

Przyporządkuj probówkom (1.–6.) wzory odczynników (podanych w informacji do zadania), które wprowadzono do probówek, tak aby zapisane wyżej obserwacje były prawdziwe. Ten sam odczynnik możesz wykorzystać kilka razy.

1.	2.	3.	4.	5.	6.

Zadanie 8.2. (0–2)

Napisz w formie jonowej skróconej, z uwzględnieniem oddawanych lub pobieranych elektronów (zapis jonowo-elektronowy), równania procesu redukcji i procesu utlenienia zachodzących w probówce 6. w opisanym doświadczeniu. Sumaryczne równanie reakcji zapisz w formie cząsteczkowej.

Równanie reakcji redukcji:

.....

Równanie reakcji utlenienia:

.....

Sumaryczne równanie reakcji:

.....

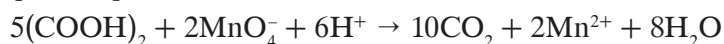

Zadanie 10. (0–1)

„Katalizator [...] jest to substancja, która przyspiesza reakcję chemiczną, a po zakończeniu reakcji pozostaje niezużyta. Ta ostatnia okoliczność powoduje, że substancji katalizującej nie uwzględnia się w równaniu stechiometrycznym, podającym zawsze tylko symbole i liczbę cząsteczek substratów i końcowych produktów reakcji. Zjawisko przyspieszenia reakcji chemicznej przez katalizatory nazywamy katalizą [...]”.

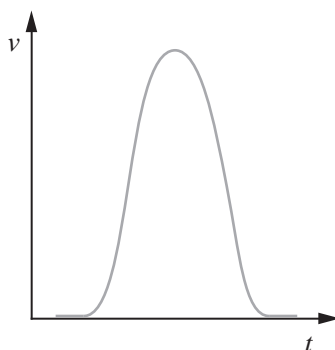
Źródło: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Jeżeli produkt reakcji ma właściwości katalityczne, to taką katalizę nazywamy autokatalizą. Przykładem autokatalizy jest reakcja kwasu szczawiowego z manganianem(VII) potasu, której przebieg można zapisać w postaci:

Katalizatorem reakcji są jony Mn^{2+} .

Zależność szybkości opisanej reakcji od czasu jej trwania przedstawiono na poniższym rysunku.

Na podstawie: W. Ufnalski, *Chemia w szkole średniej*, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1998.

Wykorzystaj podane informacje do analizy wykresu i odpowiedz na pytania.

a) Dlaczego szybkość reakcji początkowo jest mała i rośnie w miarę upływu czasu?

.....

.....

.....

b) Dlaczego po osiągnięciu maksimum szybkość reakcji maleje i po określonym czasie osiąga wartość zero?

.....

.....

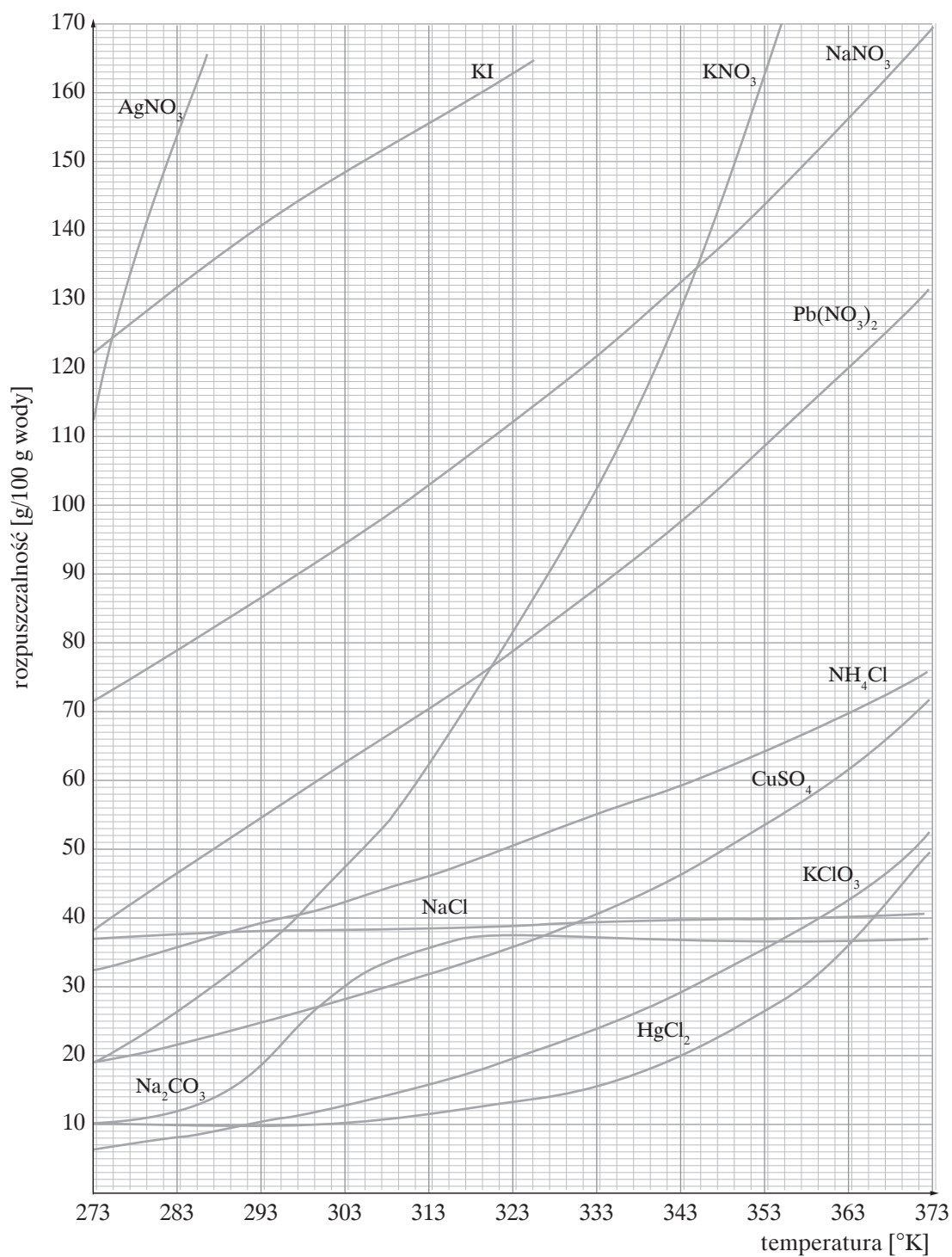
.....

Zadanie 11. (0–2)

Zmieszano ze sobą dwa roztwory azotanu(V) potasu:

- 300 g roztworu nasyconego w temperaturze 30°C,
- 80 g roztworu nasyconego w temperaturze 20°C.

Zawartość zlewki z nowym roztworem ogrzano do temperatury 80°C.

Zadanie 12.2. (0–1)

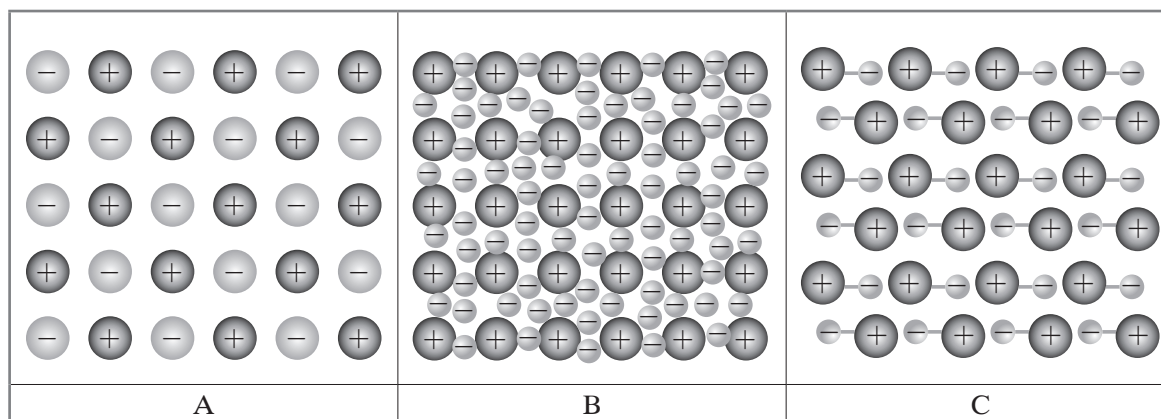
Dokończ równania reakcji lub zaznacz, że reakcja nie zachodzi.

Zadanie 13. (0–1)

Jeśli pierwiastek lub związek chemiczny będący w stanie ciekłym lub gazowym dostatecznie, w odpowiednich warunkach ochłodzimy, to substancja ta krzepnie, czyli przechodzi do stanu stałego w postaci krystalicznej lub bezpostaciowej. Kryształy dzieli się ze względu na rodzaj oddziaływań między drobinami je tworzącymi na kryształy: metaliczne, jonowe i molekularne. Poniżej przedstawiono struktury wybranych trzech typów kryształów A, B i C oraz ich charakterystykę I–III.

Typy kryształów:

Charakterystyka kryształów:

I. Kryształ zbudowany z odrębnych cząsteczek silnie oddziaływających ze sobą za pomocą oddziaływań międzycząsteczkowych.

II. Kryształ ten cechuje wysokie przewodnictwo elektryczne i cieplne. Powierzchnia po wypolerowaniu ma charakterystyczny połysk. W tym kryształcie jest obecny tak zwany gaz elektronowy, będący zdelokalizowaną chmurą elektronową.

III. Ten kryształ jest zbudowany z oddzielnych jonów dodatnich i ujemnych przyciągających się działaniem sił kulombowskich. Charakteryzuje się na ogół dość wysokimi temperaturami topnienia i znaczną twardością. W stanie stałym jest złym przewodnikiem prądu elektrycznego, natomiast dobrze przewodzi prąd elektryczny po stopieniu oraz po rozpuszczeniu w wodzie.

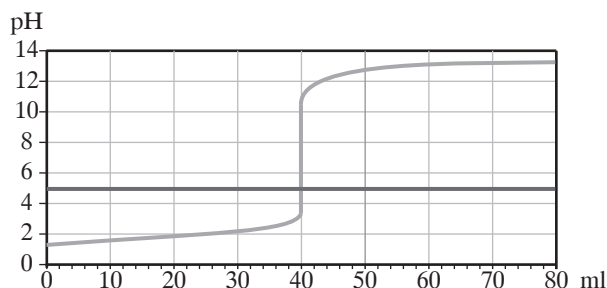
Zadanie 14.2. (0–1)

Uzupełnij poniższe zdania – podkreśl poprawną odpowiedź w każdym nawiasie.

- a) Wprowadzenie do układu w stanie równowagi gazowej substancji A spowoduje, że ciśnienie w tym układzie (*nie zmienia się/wzrośnie/zmaleje*).
- b) Podwyższenie temperatury układu doprowadzi do (*spadku/wzrostu*) wydajności tworzenia substancji C i do (*wzrostu/spadku*) szybkości reakcji.
- c) Gdy z mieszaniny równowagowej usunie się część substancji A, to stała równowagi tej reakcji w temperaturze T (*nie zmienia się/zmaleje/wzrośnie*).

Zadanie 15.

„Podczas miareczkowania bardzo mocnego kwasu za pomocą bardzo mocnej zasady powstaje krzywa miareczkowania o kształcie pokazanym na rysunku [...].

Podczas miareczkowania (w miarę dodawania roztworu zasady) pH oznaczanego roztworu początkowo zmienia się nieznacznie i dopiero powyżej wartości $\text{pH} = 3$ następuje gwałtowny skok tej wartości. Przy wartości $\text{pH} = 7$ mamy do czynienia z roztworem soli, która powstała z kwasu i zasady”.

Źródło: K.H. Lautenschlager, W. Schroter, A. Wanninger, *Nowoczesne kompendium chemii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Zadanie 15.1. (0–1)

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Wprowadzane kolejno porcje roztworu wodorotlenku powodują obniżenie stężenia jonów wodorowych w miareczkowanym roztworze, zatem następuje obniżenie wartości pH.	P	F
W punkcie równoważnikowym tworzy się niehydrolizująca sól i woda, zatem stężenie jonów wodorowych w tym punkcie jest równe $10^{-7} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$.	P	F
Po przekroczeniu punktu równoważnikowego w miareczkowanym roztworze jest nadmiar zasady, której stężenie molowe jest równe stężeniu jonów wodorotlenowych.	P	F

Zadanie 16. (0–2)

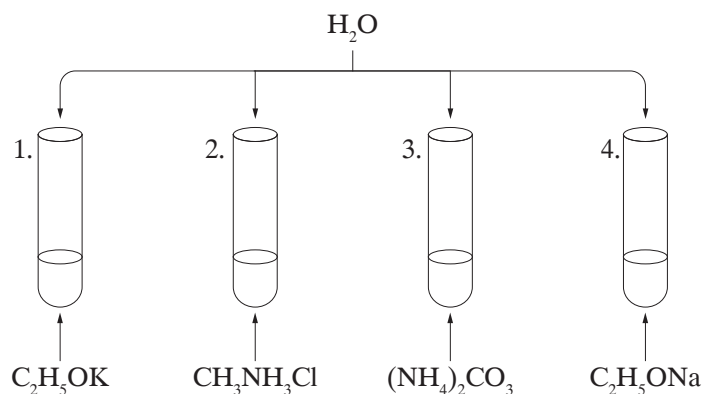
Grupa uczniów przygotowała próbkę chemicznie czystych soli: $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ i $\text{MgCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$. Podczas ogrzewania usunięto wodę krystalizacyjną, a w wyniku tego procesu masa próbki zmniejszyła się o 9,9 g. Otrzymane bezwodne sole uczniowie rozpuścili w wodzie i dodali nadmiar roztworu chlorku baru. W wyniku tego procesu wytrąciło się 11,65 g osadu.

Oblicz procentową zawartość $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ w badanej próbce wyjściowych soli. Wynik podaj z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku.

Zadanie 17. (0–2)

Przygotowano roztwory wodne substancji (1.–4.), które przedstawiono na rysunku.

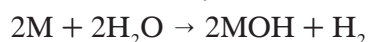

Podaj odczyny wodnych roztworów substancji w każdej probówce. Napisz w formie jonowej skróconej równania zachodzących reakcji.

Probówka	Odczyn roztworu	Równanie reakcji
1.		
2.		
3.		
4.		

Zadanie 18. (0–1)

„Pod względem chemicznym litowce odznaczają się dużą aktywnością, która wzrasta w szeregu od litu do cezu. [...] Reakcja litowców z wodą zachodzi według równania

Przebiega ona najmniej gwałtownie w przypadku litu. W przypadku sodu ciepło wydzielające się w reakcji wystarcza do stopienia metalu, potas zapala się w zetknięciu z wodą. Jeszcze gwałtowniej działają na wodę rubid i cez”.

Źródło: A. Bielański, *Podstawy chemii nieorganicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Napisz w formie jonowej równanie reakcji najmniej aktywnego litowca z wodą. Wyjaśnij przyczynę różnej aktywności chemicznej litowców.

Równanie reakcji: .....

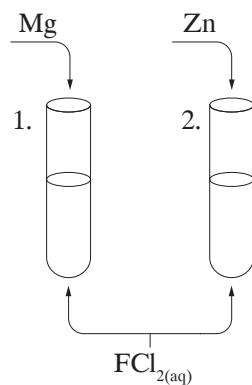
Wyjaśnienie: .....

.....

.....

Zadanie 19. (0–1)

Uczniowie badali aktywność magnezu, cynku i żelaza. Przygotowali doświadczenie zgodnie z rysunkiem.

Do probówek zawierających zielonkawe roztwory FeCl_2 o takim samym stężeniu wprowadzili próbki metali o takiej samej masie i takim samym rozdrobnieniu: do 1. magnezu, do 2. cynku. Dodane porcje metali w obydwu probówkach spowodowały odbarwienie roztworu.

Oceń, w której probówce nastąpił szybszy zanik zabarwienia. Uzasadnij odpowiedź.

Ocena: .....

Uzasadnienie: .....

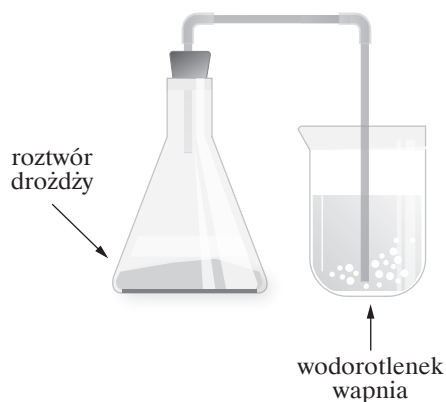
.....

.....

.....

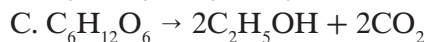
Zadanie 20.

W celu identyfikacji gazu, jaki wydziela się podczas fermentacji alkoholowej, wykonano następujący eksperyment. W kolbie umieszczono 5 dag drożdży, łyżeczkę cukru i niewielką ilość wody. Następnie kolbę zamknięto korkiem z rurką odprowadzającą, którą wprowadzono do zlewki z wodą wapienną. Obserwowano zachodzące zmiany. Schemat eksperymentu przedstawiono poniżej.

Zadanie 20.1. (0–1)

a) Wskaż, które z podanych równań (A–C) prawidłowo opisuje proces fermentacji alkoholowej.

b) Napisz, jakie zjawisko uczniowie zaobserwowali w zlewce.

.....

c) Napisz równanie reakcji zachodzące w zlewce.

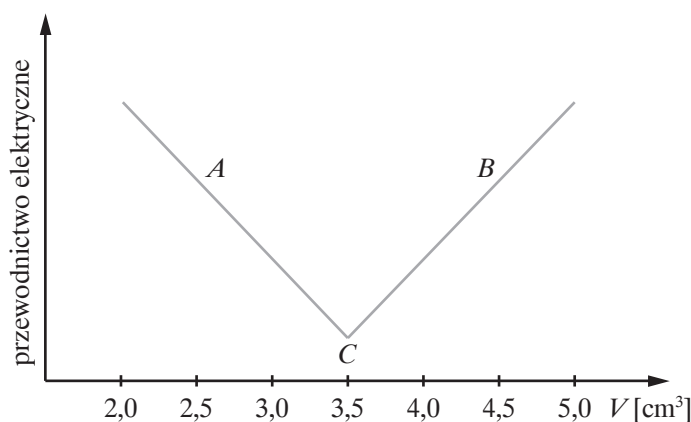
.....

Zadanie 21.

Roztwory elektrolitów przewodzą prąd elektryczny. Przewodność roztworu zależy m.in. od ruchliwości jonów, tzn. szybkości, z jaką poruszają się w polu elektrycznym. Wyniki doświadczeń wskazują, że większość jonów o „przeciętnych” rozmiarach, tzn. zbudowanych z jednego lub kilku atomów, ma zbliżone ruchliwości. Wyjątek stanowią jony H^+ oraz OH^- , których ruchliwość jest średnio 3–5 razy większa, co powoduje, że roztwory kwasów i zasad mają większą przewodność niż roztwory soli o takich samych stężeniach.

Na podstawie: W. Ufnalski, *Chemia w szkole średniej*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 1998.

Do 20 cm^3 roztworu kwasu chlorowodorowego dodawano niewielkimi porcjami (więcej niż potrzeba do zobojętnienia) 0,1-molowego roztworu wodorotlenku sodu. Po dodaniu każdej porcji notowano wartość przewodnictwa elektrycznego roztworu. Efektem końcowym doświadczenia był wykres zależności przewodnictwa elektrycznego roztworu od objętości roztworu dodanej zasady, przedstawiony poniżej.

Zadanie 21.1. (0–2)

a) Wyjaśnij, dlaczego część A wykresu jest malejąca, a część B jest rosnąca.

.....

.....

.....

.....

b) Napisz w formie jonowej równanie reakcji odpowiedzialnej za malejącą wartość przewodnictwa w części A.

.....

c) Określ wartość pH roztworu w punkcie C zaznaczonym na wykresie.

.....

Zadanie 22. (0–1)

W reakcjach rodnikowych rolę reagenta odgrywają rodniki. Do reakcji rodnikowej zaliczamy reakcje:

- substytucji rodnikowej (S_R),
- eliminacji rodnikowej (E_R).
- addycji rodnikowej (A_R),

Przyporządkuj podanym przykładom reakcji odpowiedni typ: S_R , A_R , E_R .

Przykład równania reakcji	Typ reakcji
$\text{Cl}_2 \xrightarrow{\text{światło}} \text{Cl}\cdot + \text{Cl}\cdot$ $\text{H}_3\text{C}-\text{H} + \text{Cl}\cdot \rightarrow \text{H}_3\text{C}\cdot + \text{HCl}$ $\text{H}_3\text{C}\cdot + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{H}_3\text{C}-\text{Cl} + \text{Cl}\cdot$ $\text{Cl}\cdot \text{ reaguje z następną cząsteczką } \text{CH}_4 \text{ lub } \text{CH}_3\text{Cl itd.}$ $\text{H}_3\text{C}\cdot + \text{Cl}\cdot \rightarrow \text{H}_3\text{CCl}$ <p>(także $\text{H}_3\text{C}\cdot + \text{CH}_3\cdot \rightarrow \text{C}_2\text{H}_6$; produkt uboczny)</p>	
$\text{R}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{R}' \rightarrow \text{R}-\text{CH}_2-\text{CH}_2\cdot + \cdot\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{R}'$ $\text{R}-\text{CH}_2-\text{CH}_2\cdot \rightarrow \text{R}\cdot + \text{CH}_2=\text{CH}_2$	
$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2 + \cdot\text{Cl} \rightarrow \text{H}_2\text{C}-\dot{\text{C}}\text{H}_2$ <p style="text-align: center;">eten $\begin{array}{c} \\ \text{Cl} \end{array}$</p> $\text{H}_2\text{C}-\dot{\text{C}}\text{H}_2 + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{H}_2\text{C}-\text{CH}_2 + \cdot\text{Cl} \quad \text{itd.}$ <p style="text-align: center;">$\begin{array}{cc} & \\ \text{Cl} & \text{Cl} \end{array}$ 1,2-dichloroetan</p>	

Na podstawie: K.H. Lautenschlager, W. Schroter, A. Wanninger, *Nowoczesne kompendium chemii*,
Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Zadanie 23.

Jeden z kwasów fosforu – kwas fosfinowy – o wzorze H_3PO_2 może reagować z wodorotlenkiem potasu tylko w stosunku molowym 1:1. Jest zatem kwasem jednoprotanowym.

Zadanie 23.1. (0–1)

Narysuj wzór elektronowy kreskowy tego kwasu oraz określ stopień utlenienia fosforu w jego cząsteczce.

Stopień utlenienia fosforu: .....

Zadanie 23.2. (0–1)

Napisz równanie dysocjacji kwasu fosfinowego w ujęciu teorii Brønsteda. Na tej podstawie ułóż wzór określający stałą dysocjacji kwasu.

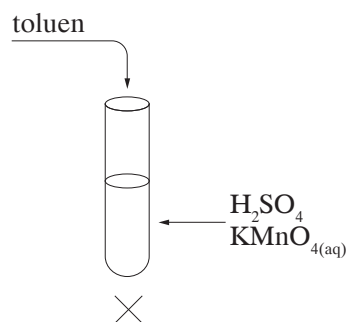
Równanie reakcji: .....

Wzór stałej dysocjacji K_a : .....

Zadanie 24. (0–2)

Kwas benzoesowy (benzenokarboksylowy, którego wzór zapisać można w postaci C_6H_5COOH) można otrzymać m.in. w wyniku utlenienia toluenu. Przeprowadzono eksperyment według schematu pokazanego na rysunku.

Napisz w formie jonowej, z uwzględnieniem oddawanych lub pobieranych elektronów (zapis jonowo-elektronowy), równania procesu redukcji i procesu utlenienia, zachodzących podczas opisanego doświadczenia.

Równanie reakcji redukcji:

.....

Równanie reakcji utlenienia:

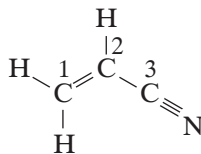
.....

Sumaryczne równanie reakcji:

.....

Zadanie 25. (0–1)

Wzór strukturalny akrylonitrylu można zapisać w postaci:

Określ typ hybrydyzacji każdego atomu węgla oraz liczbę wiązań σ i π w tej cząsteczce.

Numer atomu węgla	1.	2.	3.
Typ hybrydyzacji			

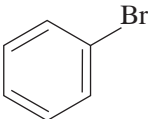
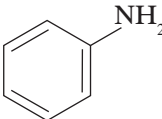
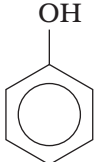
Liczba wiązań σ : .....

Liczba wiązań π : .....

Zadanie 26. (0–1)

Poniżej podano wzory trzech różnych związków organicznych.

a) Do każdego wzoru dorysuj wolne (niewiążące) pary elektronowe.

		
A	B	C

b) Oceń, jaki jest odczyn wodnego roztworu związku B. Uzasadnij odpowiedź – zapisz odpowiednie równanie reakcji.

Ocena: .....

Równanie reakcji: .....

.....

Zadanie 27.

Na jeden z izomerów butenu podziałano bromem. W wyniku reakcji addycji powstały dwa różne związki. Jeden chiralny – występujący w postaci enancjomerów. Drugim produktem był związek mezo.

Zadanie 27.1. (0–1)

Narysuj wzory półstrukturalne wszystkich izomerów konstytucyjnych butenu odbarwiających wodę bromową. Podaj ich nazwy i wybierz ten, który poddano procesowi bromowania.

Wzór izomeru			
Nazwa izomeru			

Izomer butenu, który spełnia warunki podane w informacji: .....

Zadanie 27.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy izomer wybrany w zadaniu 27.1. może występować w formie izomerów *cis-trans*. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

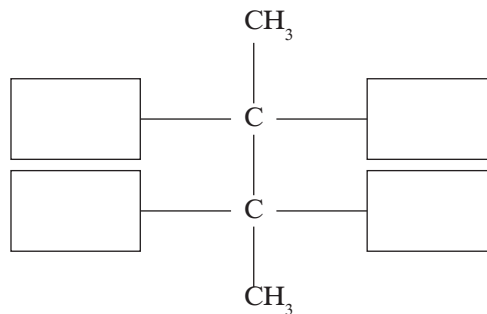
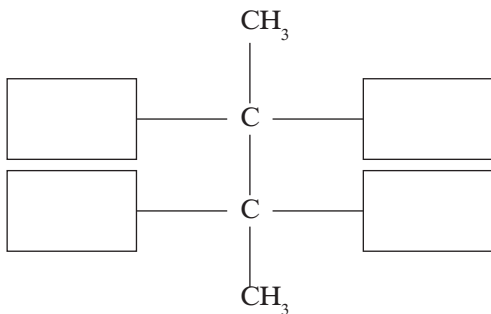
Uzasadnienie: .....

.....

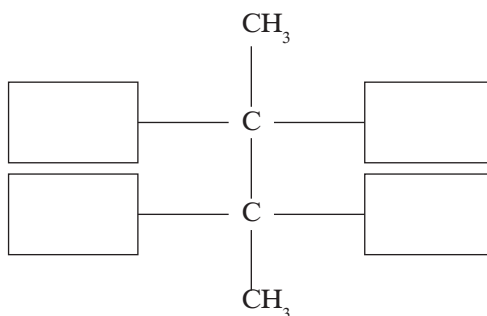
Zadanie 27.3. (0–1)

Uzupełnij wzory rzutowe dibromobutanu w projekcie Fischera, tak aby przedstawiały pary enancjomerów, oraz uzupełnij wzór formy mezo.

para enancjomerów

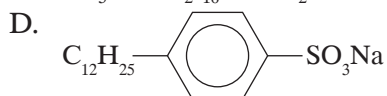
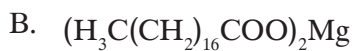

forma mezo

Zadanie 28. (0–1)

Rozstrzygnij, który z podanych związków nie może być składnikiem środków myjących i piorących. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie: .....

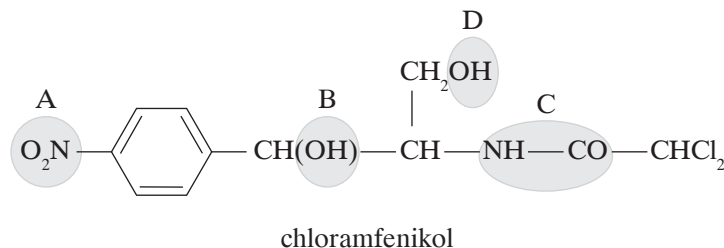
.....

.....

Zadanie 29.

Antybiotyki są substancjami wytwarzanymi przez mikroorganizmy, mogącymi powstrzymać wzrost lub powstawanie innych mikroorganizmów. Przykładem antybiotyku jest chloramfenikol produkowany przez grzyby rodzaju *Streptomyces*. Obecnie ten antybiotyk jest wytwarzany na dużą skalę metodami przemysłowymi, jego wzór można przedstawić w postaci:

Na podstawie: K.H. Lautenschlager, W. Schroter, A. Wanninger, *Nowoczesne kompendium chemii*,
Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Zadanie 29.1. (0–1)

Napisz wzory produktów reakcji, które powstaną w wyniku hydrolizy wiązania (grupy funkcyjnej) C.

Zadanie 29.2. (0–1)

Antybiotyk chloramfenikol poddano łagodnemu utlenieniu za pomocą CuO. Utlenieniu uległy grupy B i D.

Narysuj wzór półstrukturalny produktu całkowitego utlenienia chloramfenikolu.

Zadanie 29.3. (0–1)

Dwie takie same grupy hydroksylowe B i D uległy utlenieniu. Jednak w wyniku ich utlenienia powstały różne grupy funkcyjne.

Podaj nazwy tych grup oraz wyjaśnij przyczynę tej różnicy.

Nazwa grupy funkcyjnej powstałej z utlenienia grupy B: .....

Nazwa grupy funkcyjnej powstałej z utlenienia grupy D: .....

Wyjaśnienie: .....

.....

.....

Zadanie 29.4. (0–1)

Na antybiotyk chloramfenikol podziałano wodorem w obecności katalizatora niklowego, w wyniku czego reakcji uległa grupa A.

Napisz wzór półstrukturalny produktu reakcji chloramfenikolu z wodorem. Podaj nazwę grupy funkcyjnej, która powstała podczas tej reakcji.

Wzór półstrukturalny:

Nazwa grupy funkcyjnej: .....

Zadanie 30.

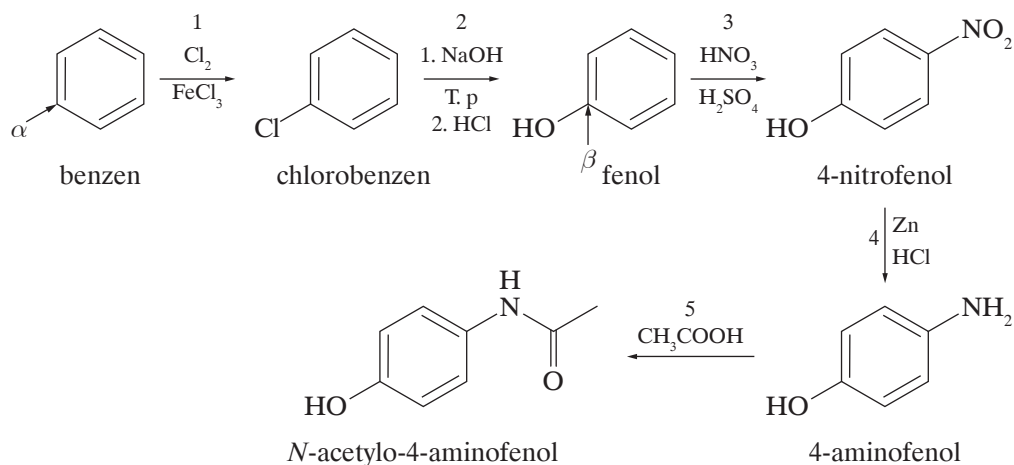
Efedrynę zalicza się do leków zwiększających koncentrację i uwagę. Jest ona stosowana w leczeniu nieżyty nosa oraz leczeniu niedociśnienia związanego z narkozą. Analiza elementarna efedryny wykazuje obecność 72,73% węgla, 9,09% wodoru i 8,48% azotu. O efedrynie wiadomo, że:

- jest związkiem aromatycznym,
- ma dwa asymetryczne atomy węgla,
- w sąsiedztwie pierścienia aromatycznego ma drugorzędową grupę hydroksylową,
- jest aminą drugorzędową.

Informacja do zadań 31.–33.

N-acetylo-4-aminifenol jest lekiem o działaniu przeciwgorączkowym. Związek ten można otrzymać w kilku etapach, przy czym należy zacząć od benzenu. Kolejne przemiany pokazano na poniższym schemacie.

Zadanie 31. (0–1)

Uzupełnij tabelę. Wpisz formalny stopień utlenienia atomu węgla oznaczonego α w benzenie oraz atomu węgla oznaczonego β we wzorze fenolu. Napisz, jaką funkcję (utleniacza albo reduktora) pełni 4-nitrofenol w reakcji 4.

Stopień utlenienia atomu węgla oznaczonego α w benzenie	Stopień utlenienia atomu węgla oznaczonego β w fenolu	Funkcja 4-nitrofenolu

Zadanie 32. (0–1)

W dwóch nieoznakowanych probówkach znajdują się 4-nitrofenol i 4-aminofenol.

Uzupełnij poniższe zdanie dotyczące możliwości rozróżnienia tych związków. Podkreśl poprawną odpowiedź w każdym nawiasie.

Do rozróżnienia zawartości obu probówek (można/nie można) użyć chlorku żelaza(III), ponieważ (tylko w cząsteczkach 4-nitrofenolu/tylko w cząsteczkach 4-aminofenolu/w obu związkach) występuje (ugrupowanie fenolowe/grupa aminowa/grupa nitrowa).

Zadanie 33. (0–1)

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

W wyniku zasadowej hydrolizy N-acetylo-4-aminifenolu jednym z produktów jest octan sodu.	P	F
Cząsteczka N-acetylo-4-aminifenolu ma wiązanie peptydowe (amidowe).	P	F
Przemiana 3 to reakcja substytucji zachodząca według mechanizmu elektrofilowego.	P	F

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)

